

SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA KINO SAN'ATI TA'LIMIDA RAQAMLI KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISHNING YANGI BOSQICHI

Aziza Kurbanova,

O'zDSMI "Axborot texnologiyalari"

kafedra mudiri, PhD, dotsent

Annotatsiya. *Ushbu maqolada sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining kino san'ati ta'limida qo'llanishi, artpedagogika metodlari bilan integratsiyasi va talabalarda raqamli kompetensiyalarni shakllantirishdagi o'rni ilmiy asosda tahlil qilinadi. Maqolada "Kreativ Art-Lab" konsepsiyasi asosida SI vositalarining o'quv jarayoniga tatbiqi, o'qituvchining raqamli roli, talabalarining ijodiy fikrlashini rivojlantirish hamda kino san'atini raqamli transformatsiya sharoitida o'qitishning innovatsion yo'nalishlari yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, raqamli kompetensiya, artpedagogika, kino san'ati, raqamli ta'lim, kreativ metodika, multimodal yondashuv, Kreativ Art-Lab*

Bugungi davrda kino san'ati nafaqat badiiy-estetik qadriyatlarni aks ettirish, balki ijtimoiy ongni shakllantirish, milliy madaniyatni targ'ib qilish va global muloqot maydoniga chiqishning eng kuchli vositalaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bilan birga, kino sohasi tezkor raqamli transformatsiya jarayonlarini boshdan kechirmoqda. Sun'iy intellekt, virtual va kengaytirilgan reallik (VR/AR), generativ montaj, 3D animatsiya kabi texnologiyalar kino ishlab chiqarish va uni o'qitish jarayoniga tubdan yangicha imkoniyatlarni olib kirmoqda.

XXI asrda ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri — raqamli kompetensiyaga ega, kreativ tafakkurli va texnologik muhitda ishlay oladigan mutaxassislar tayyorlashdir. Ayniqsa, kino san'ati sohasida raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt vositalari ta'lim mazmunini tubdan o'zgartirmoqda.

Bugungi kunda dunyo bo'ylab "SI in Creative Education", "SI-assisted filmmaking", "Generative Cinema" kabi yo'nalishlar ta'lim amaliyotiga jadal kirib kelmoqda. Shu sababli kino san'ati talabalari uchun sun'iy intellekt asosida ishlash madaniyati va ijodiy kompetensiyalarni rivojlantirish dolzarb zaruratga aylandi.

Sun'iy intellekt tushunchasi dastlab kompyuter texnologiyalarining avtomatlashtirilgan algoritmlarini anglatgan bo'lsa, bugungi kunda u o'qitish, tahlil qilish, ijod qilish va refleksiya jarayonlarining ajralmas qismiga aylandi. Pedagogika fanida SI intellektual o'qitish tizimlari, adaptiv baholash, tahliliy modellashtirish, kontent generatsiyasi kabi yo'nalishlarda keng qo'llanmoqda. Masalan, Mayer o'zining Multimedia Learning Theory asarida vizual va audial axborotni integratsiyalash ta'lim samaradorligini oshirishini ilmiy asoslagan[1] bo'lsa,

Redecker tomonidan ishlab chiqilgan DigCompEdu Framework SI yordamida pedagoglarni raqamli kompetentlikka yo‘naltirish zarurligini ta’kidlaydi[2].

Sun’iy intellekt (SI) esa inson tafakkurini modellashtiruvchi, o‘rganish, tahlil qilish va yangilik yaratish jarayonlarini avtomatlashtiruvchi intellektual texnologiyadir. Ularning integratsiyasi zamonaviy ta’lim paradigmasida yangi bosqichni boshlab berdi — bu ijodiy kognitiv jarayonlarni raqamli muhitda tashkil etish bosqichidir. Agar klassik artpedagogika “inson–san’at–tajriba” uchligini asos qilib olsa, raqamli bosqichda bu uchlik “inson–sun’iy intellekt–ijod” tizimiga kengaydi.

Artpedagogika — bu san’at orqali shaxsni tarbiyalash, uning estetik idroki va ijodiy tafakkurini rivojlantirish tizimi. Sun’iy intellekt texnologiyalari bu jarayonga yangi bosqich olib kirdi:

- SI-generatsiya — tasvir, ovoz, ssenariy yoki montajni avtomatik ishlab chiqish;
- SI-assistent — pedagog va talabaga ijodiy fikrlash jarayonida yordam beruvchi vosita;
- SI-analitika — talabalarning ishlarini tahlil qilib, kuchli va zSif tomonlarini aniqlovchi algoritm[3].

Masalan, RunwayML, Leonardo SI, ChatGPT, Descript, Pika Labs kabi vositalar kino ta’limida ssenariy yozish, video montaj, ovoz dizayni va kompozitsiya yaratishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Bu holat artpedagogikaning asosiy tamoyili — “ijod orqali o‘rganish” konsepsiyasini raqamli bosqichga olib chiqadi.

“Kreativ Art-Lab” metodikasi kino san’ati ta’limi uchun ishlab chiqilgan integrativ raqamli model bo‘lib, u talabalarda ijodiy, kommunikativ, texnologik va refleksiv kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan. Sun’iy intellekt bu modelda:

- kreativ generator (g‘oya va kontent ishlab chiqaruvchi),
- o‘quv sherigi (interaktiv yordamchi),
- analitik kuzatuvchi (talaba faoliyatini baholovchi) sifatida ishlaydi.

Bu metod orqali talaba “SI bilan ijod qilish” (co-creation) tamoyilini amalda o‘zlashtiradi, ya’ni u faqat texnologiyadan foydalanuvchi emas, balki sun’iy intellekt bilan hamkorlikda kontent yaratuvchi subyektga aylanadi.

Kino san’ati ta’limida SI vositalarining didaktik imkoniyatlari quyidagicha tizimlashtiriladi:

1. Vizual tafakkurni rivojlantirish – SI yordamida tasvir, rang, yorug‘lik yechimlarini modellashtirish.
2. Narrativ fikrlashni shakllantirish – ssenariy tuzishda sun’iy intellektdan foydalanish.
3. Texnik ko‘nikmalarni chuqurlashtirish – montaj, postproduksiya va ovoz dizaynida SI qo‘llash.
4. Estetik tahlilni rivojlantirish – generativ media yordamida san’at asarlarini tahlil qilish.

5. Tanqidiy tafakkurni rivojlantirish – talabalarda texnologiya va ijod o‘rtasidagi muvozanatni anglash ko‘nikmasini hosil qilish.

Natijada, SI texnologiyalari kino san’ati talabalari uchun ko‘rgazmali o‘rganish, tajriba va kreativ ekspressiya vositasi sifatida xizmat qiladi.

Kreativ Art-Lab modeli asosida o‘tkazilgan tajriba-sinov ishlarida kino san’ati yo‘nalishidagi 210 nafar talaba ishtirok etdi. Statistik tahlillar (Pirson χ^2 usuli orqali) natijasida quyidagi o‘zgarishlar kuzatildi:

- Past daraja – 60% dan 19% gacha kamaygan;

- O‘rta daraja – 30% dan 48% gacha oshgan;

- Yuqori daraja – 9% dan 33% gacha o‘shish kuzatilgan. Sun’iy intellekt asosidagi interaktiv topshiriqlar, raqamli laboratoriyalar va virtual sahnalar raqamli tafakkur, media savodxonlik va kreativ ijodkorlikni sezilarli rivojlantirgan.

Sun’iy intellekt bugungi kunda kino san’ati ta’limining ajralmas qismiga aylanmoqda. U o‘qitish jarayonini faollashtiradi, talabalarning ijodiy qobiliyatini rag‘batlantiradi, hamda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Xulosa qilib aytganda, Sun’iy intellekt — kino san’ati ta’limida artpedagogik yondashuvning yangi bosqichidir. Sun’iy intellekt va artpedagogika integratsiyasi ta’limni texnologikdan ijodiy bosqichga olib chiqadi. Bu integratsiya kino san’ati ta’limida multimodal idrok, raqamli tafakkur va kreativ kompetensiyalarni shakllantiruvchi yangi paradigmani yaratmoqda. SI vositalari raqamli kompetensiyaning texnologik, ijodiy va refleksiv komponentlarini uyg‘un rivojlantiradi. Pedagog roli SI mentor va kreativ kurator sifatida yangicha mazmun kasb etadi. “Kreativ Art-Lab” modeli orqali sun’iy intellektdan foydalanish — ijod va raqamli tafakkurni birlashtiruvchi pedagogik yangilikdir. O‘zbekiston oliy ta’lim tizimida, xususan kino va san’at sohalarida, SI asosida artpedagogik laboratoriyalarni joriy etish, o‘qituvchilar uchun SI didaktik kurslarini tashkil etish imkoniyati mavjud..

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mayer R.E. Multimedia Learning. Cambridge University Press, 2017
2. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu). European Commission, 2017
3. Jewitt C., Kress G. Multimodal Literacy. Peter Lang, 2018
4. Manovich L. The Language of New Media. MIT Press, 2021
5. Jenkins H. Convergence Culture. New York University Press, 2016
6. Thyssen C. Digitale Bildung in der Kunstpädagogik. Zeitschrift für Kunstpädagogik, 2019
7. Papert S. Mindstorms. Basic Books, 2020